चिकित्सा विज्ञान र आयुर्वेद

पूर्वीय वैदिक ज्ञान र पाश्चात्य विज्ञानको तुलनात्मक अध्ययन

“स्वस्थ तनलाई खुसी मनको आधार मानिन्छ।”

NotebookLM

चिकित्सा
व्युत्पत्ति:
'रोग हटाउने इच्छा'
उद्देश्य:
रोगको दमन र
शमन गर्ने विज्ञान
व्यापक अर्थ:
रोग लाग्नु अगावै
स्वास्थ्यलाई जोगाउने उपाय
आयु
(जीवन)
+
वेद
(ज्ञान)
=
आयुर्वेद
(जीवनको सार)
NotebookLM

मानव स्वास्थ्य
१. निरोधात्मक
रोग लाग्नुपूर्व प्रदान गरिने सेवा।
२. प्रवर्धनात्मक
स्वास्थ्य सुधारका लागि पोषण, शिक्षा र वातावरणीय सरसफाइ।
३. उपचारात्मक
रोग लागेपछि निको पार्नका लागि प्रदान गरिने सेवा।

NotebookLM

एलोप्याथिक

पाश्चात्य विज्ञानको अद्वितीय वरदान। हाल सर्वाधिक लोकप्रिय र आधुनिक चिकित्साको पर्याय।

आयुर्वेदिक

पूर्वीय वैदिक एवम् प्राच्य सभ्यताको उपहार। जीवनको मर्म बुझ्ने विज्ञान।

होमियोप्याथिक

वैकल्पिक पद्धति। ‘समानताले समानताको उपचार’ (सदृश रोग चिकित्सा) - काँडालाई काँडाले झिक्ने सिद्धान्त।

युनानी

अरब र इरानी मूलबाट ११ औं शताब्दीतिर भारत प्रवेश गरेको प्राचीन पद्धति।

NotebookLM

अष्टाङ्ग आयुर्वेद
१. काय चिकित्सा:
२. शल्य चिकित्सा:
श्वासप्रश्वास, फिडजोर्नी, पायल्स
३. शालाक्य चिकित्सा:
आँखा, नाक, कान, मुख, घाँटी
४. कौमारभृत्य चिकित्सा:
प्रसव र बालरोग
५. अगदतन्त्र:
विष, सर्पको टोकाइ
६. रसायन चिकित्सा:
निरोगी राख्ने, रोगसँग लड्ने क्षमता
७. वाजीकरण:
शारीरिक शक्ति, स्वस्थ सन्तान प्राप्ति
८. भूतविद्या:
मनोरोग
NotebookLM

त्रिदोष सिद्धान्त

प्रभावक तत्त्व: मौसम, जलवायु, स्थान, आयु, मानसिक अवस्था

रोगको उपचार गर्दा मन र शरीरलाई पूर्ण रूपमा छुट्याउन सकिँदैन।

NotebookLM

पञ्चकर्म

शरीरको शुद्धीकरण एवम् रोग प्रतिरोधात्मक क्षमता बढाउने प्रक्रिया।

१. वमन: उपचारात्मक उल्टी

२. विरेचन: परिष्करण चिकित्सा

३. वस्ति: पेटसम्बन्धी चिकित्सा

४. नश्य: नाकबाट औषधी राखेर गरिने उपचार

५. रक्तमोक्षण: रगत बग्न दिने उपचार

NotebookLM

सरल निदान

- अष्टविध (८ प्रकारका) र दशविध (१० प्रकारका) परीक्षा।
- नाडी, मलमूत्र, प्रकृति, विकृति परीक्षण।
- **फाइदा:** सरल, सस्तो र उपकरणको आवश्यकता नपर्ने।

पथ्यापथ्य

- सजिलैसँग पच्ने र नपच्ने आहारको निर्देश।
- आहार, विहार र आचार संहितामार्फत रोग निर्मूल।
- **फाइदा:** कुनै पनि किसिमको पार्श्वप्रभाव नहुने।

NotebookLM

नेपाल: जडीबुटीको 'भूस्वर्ग'

1 हनुमानले चिनेको सञ्जीवनी बुटी र हिमालयको अजस्र भण्डार।

2 राष्ट्रिय आयुर्वेद अनुसन्धान केन्द्र, कीर्तिपुर।

त्रिभुवन र नेपाल संस्कृत विश्वविद्यालयमा अध्ययन।

3 यी बहुमूल्य जडीबुटीले नेपालको समृद्धिको ढोका खोल्न सक्छन्।

NotebookLM

एलोप्याथिक: आधुनिक चिकित्साको पर्याय

रोग निको पार्नका लागि सुरुमै रोग घटाउने काउन्टर औषधी दिइने।

छिटो सञ्चो हुनु

ठुला रोग लाग्न अगावै खोपको व्यवस्था

विशेषज्ञ डाक्टर र आधुनिक प्रविधिको उपलब्धता

बलियो स्वास्थ्य सङ्गठनको स्वीकृति

NotebookLM

तुलनात्मक मापदण्ड	आयुर्वेद	एलोप्याथी
उपचारको लक्ष्य	रोगलाई पूर्ण रूपमा निर्मूल पार्ने	रोगका लक्षण छिटो घटाउने
पार्श्वप्रभाव	प्रायः नहुने / न्यून	नकारात्मक असर देखिन सक्ने
आर्थिक पक्ष	कम खर्चिलो, सरल	महँगो, गरिबको पहुँचभन्दा बाहिर
प्राथमिकता	निरोधात्मक र प्रतिरोधात्मक क्षमता	उपचारात्मक र आकस्मिक

NotebookLM

सीमा र चुनौतीहरू

आयुर्वेदका सीमा:

- दुर्घटना, एपेन्डिसाइटिस, हृदयाघात जस्ता आकस्मिक अवस्थामा प्रभावकारी नहुने।
- सघन उपचार र शल्यक्रियामा एलोप्याथीकै भर पर्नुपर्ने।
- हकर र स्वघोषित वैद्यद्वारा औषधीको दुरुपयोग।

एलोप्याथीका सीमा:

- गम्भीर पार्श्वप्रभाव र घातक दुरुपयोगको जोखिम।
- दक्ष जनशक्तिको अभाव।

NotebookLM

निष्कर्ष: ‘निरोगी जीवन सुखी जीवन’

‘रोग लाग्नुभन्दा रोग लाग्न नदिनु सर्वोत्तम उपाय हो।’

एलोप्याथी
(आकस्मिक)

आयुर्वेद
(प्रतिरोधात्मक)

गम्भीर र आकस्मिक उपचारका लागि एलोप्याथी अनिवार्य छ, तर शरीरको रोग प्रतिरोधात्मक क्षमता बढाएर रोगलाई निर्मूल पार्न आयुर्वेद आजको आवश्यकता हो।

NotebookLM